

Anteckningar om några vivlars biologi. (Col. Curculionidae)

AV BENGT EHNSTRÖM

Lepyrus arcticus Payk. — Under senare hälften av juni 1966 och 1967 var arten ej sällsynt efter Vietasjokk inom Stora Sjöfallets nationalpark. Imagines observerades krypande på marken runt buskar av *Salix lapponum*. I endast ett par fall iakttog jag att vivlarna satt uppkrupna omkring 1 dm på stammen av *Salix*-arten. Trots sin storlek var djuren mycket svåra att upptäcka bland vissa grässtrån och *Salix*-blad på grund av sin grå-gula hårbeklädnad.

Lepyrus-arternas biologi är mycket dåligt känd, och endast hos *Lepyrus palustris* Scop. vet man att larven gnager på rötterna av *Rumex obtusifolius* (SCHERF 1964, p. 211). Att *Lepyrus arcticus* är knuten till *Salix* har många misstänkt, då imagines brukar hittas runt eller på videbuskar. BRUNDIN (1934, p. 408) anger att han funnit arten på *Salix*, krypande på vägar samt på en sandstrand. Jag började därför undersöka rothalsen på några videbuskar, och den 22/6 1966 fann jag, redan på första busken som undersöktes, två puppor av *Lepyrus arcticus*. Pupporna låg i av spånor klädda puppkammare, vilka till hälften gnagts in i veden vid rothalsen. Pupp-kamrarna var belägna ett par centimeter under markytan (fig. 1). Tomma puppkammare observerades även längre ut efter rotsystemet, men endast på sådana rötter som låg nära markytan. Larvgångarna går först helt under bark, men sedan går larven ut i jorden och gnager på rötterna utifrån. Arten tycks vara primär och ett skadedjur. Stammar som torkat genom angreppen av *Lepyrus arcticus* kunde, på vissa lokaler, observeras inom varje buskage. Några imagines sattes in i en glasburk tillsammans med blad och ett stamstycke av *Salix lapponum*. Näringsgnag skedde genast både på blad och bark. Kopulation och äggläggning ägde rum efter endast några dagar. Äggen placerades en bit in under barken vid snittytorna och larverna kläcktes efter ungefär tio dagar. Långa och slingrande gångar gnagdes sedan i kambiet.

Trots att arten eftersöktes även på *Salix nigricans*, som nästan alltid växte tillsammans med *S. lapponum*, hittades aldrig angrepp på denna *Salix*-art. Jägm. Stig Lundberg (muntl. meddel.) fann den 20—21/7 1967 *Lepyrus arcticus* på *Salix lanata* och ännu en ullblandig *Salix*-art, men ej på *Salix lapponum*, vid Litnok-stugan efter Rapadalen inne i Sarek nationalpark. Både halvstora larver, puppor och nykläckta imagines anträffades här. Denna lokal ligger på högre nivå än Vietasjokk och kläckningen skedde tydligen en hel månad senare här. S. Lundberg observerade larvgnag på rötter ner till en diameter av 5 mm.

Fig. 1. Pupp-kammare med puppa av *Lepyrus arcticus* Payk. vid rothalsen av *Salix lapponum*. Lu. lpm., Vietas 28/6 1966. — Foto förf.

Puppenkammer mit Puppe von *Lepyrus arcticus* Payk. am Wurzelhals von *Salix lapponum*. Lu. lpm., Vietas 28/6 1966. — Phot. Verf.

Phytonomus denominandus Cap. — (Ny för Sdml.) Ett exemplar av denna mycket sällsynta vivel slaghåvades på en äng med riklig förekomst av *Lathyrus pratensis* på en ö i Trosa skärgård. Fyndet gjordes den 21/6 1965. Arten är förut i Sverige endast tagen i Östergötland. HANSEN (1964, p. 405) anger att arten antagligen är bunden till *Lathyrus pratensis* och *Vicia cracca*.

Ceutorrhynchus hampei Bris. — (Ny för Sverige.) Arten hittades första gången den 16/7 1966 på en mycket starkt solexponerad vägslänt vid Skanstull i Stockholm. Viveln förekom där i stor mängd på *Berteroa incana*. Den 6/9 1966 förekom imagines och enstaka larver fortfarande på värdväxten. SCHERF (1964, p. 211) beskriver biologin hos denna vivel. Larverna lever i skidorna på *Berteroa* och på vissa plantor var ungefär hälften av skidorna angripna. Larverna lever av fröna (fig. 2) och går ned i marken för förpupplingen. Imagines eftersöktes även på flera lokaler på Södermalm i Stockholm, speciellt på ruderatplatser där *Berteroa* på vissa ställen var mycket allmän, men på några andra lokaler kunde den ej observeras. Dessa lokaler var mindre solexponerade än den först nämnda platsen. Den 25/9 1967 lyckades Stig Lundberg slaghåva ett exemplar av viveln vid ett gemen-

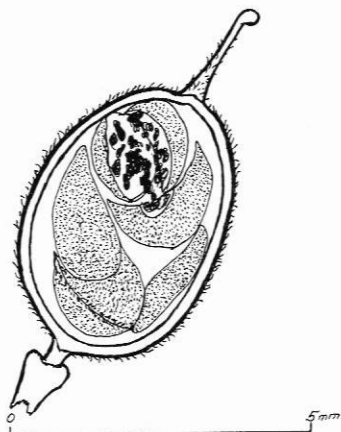

Fig. 2. Öppnad skida av *Berteroa incana* visande larvgnag av *Ceutorrhynchus hampei* Bris. — Orig.
Geöffnete Hülse von *Berteroa incana*, die den Larvenfrass von *Ceutorrhynchus hampei* Bris. zeigt. — Orig.

samt besök på en solexponerad ruderatplats invid Sveaplan i Stockholm. Halvvissna plantor av *Berteroa incana* var allmänna på denna lokal.

Ceutorrhynchus ignitus Germ. — (Ny för Sverige.) Vid samma tillfälle som *C. hampei* hittades för första gången i Stockholm fick jag även *C. ignitus* på flera lokaler på Södermalm i Stockholm. Värdväxten var även här *Berteroa incana*. Denna vivel var tydligen mindre nogräknad på exponeringen. Talrikast förekom den där värdväxten stod insprängd bland annan vegetation, gärna lätt beskuggad av lövträd. Imagines uppehöll sig gärna på stammen till *Berteroa*, under det att imagines till *C. hampei* mest iaktogs i blommorna. SCHERF (1964, p. 203) anger att *C. ignitus* lever som larv i stängelmärgen på *Berteroa incana* och larver iaktogs allmänt på detta sätt. Speciellt kraftiga plantor var angripna och nedre delen av stammen attackerades först; angrepp kunde senare även konstateras i grenar. Även hos denna art lämnar larven värdväxten för förpuppning i marken. Imagines har förgäves eftersökts på våren genom sållning under värdväxten. Detta kan eventuellt tyda på att övervintring sker i larvstadiet; samma sak gäller även *C. hampei*. Stig Lundberg (muntl. meddel.) fann dock en imago av *C. ignitus* så tidigt som 30/5 vid Sveaplan i Stockholm. Arten visar sig ha en vid utbredning i Stockholms-trakten. Den är även funnen i Småland av Tor-Erik Leiler, på Öland (Vickleby, 24/8 1966) av Stig Lundberg och i Södermanland (Södertälje, 2/7 1967) av Stig Lundberg.

Gymnetron labile Hbst. — (Ny för Sdml.) Genom slaghävning på *Plantago lanceolata* visade sig arten vara ganska allmän i Trosa och Vagnhärad-trakten under juni och juli 1965. *Plantago lanceolata* anges i litteraturen vara värdväxt för denna art. LENGERKEN (1941, p. 152) anger att *G. labile* orsakar svaga stängelgaller på värdväxten. På samma växt lever även *Gymnetron pascuorum* Gyll. som även observerades på samtliga lokaler. Denna art lever i frökapslarna, och imagines till den sistnämnda arten iaktogs just sittande på blomställningarna, medan imagines till den första arten uppehöll sig på stammen tillsammans med *Ceutorrhynchidius troglodytes* F.

Gymnetron hispidum Brullé. — (Ny för Sverige.) Under en exkursion den 10/7 1965 med floristikkursen vid Botaniska inst., Stockholms Universitet,

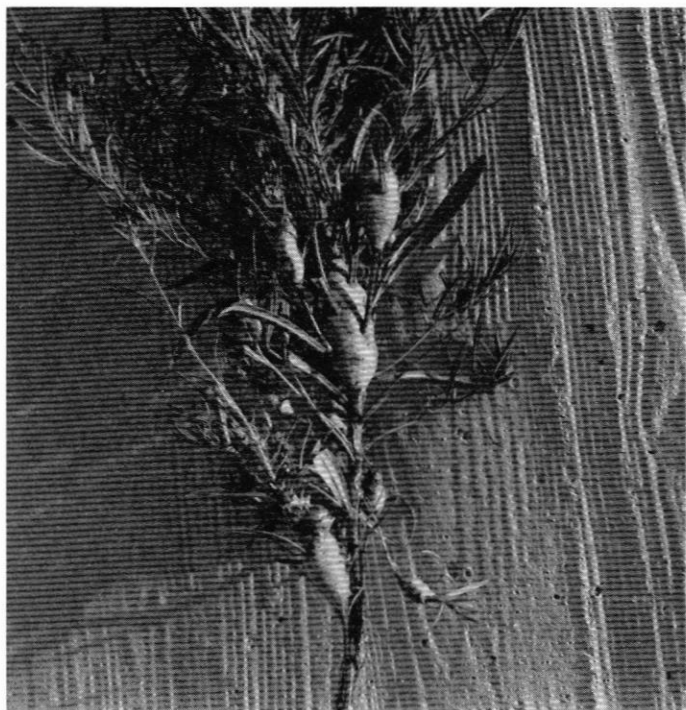

Fig. 3. Stanggaller av *Gymnetron hispidum* Brullé på *Linaria vulgaris*. Sdml., Persö 27/8 1967. — Foto förf.
 Stengelgallen von *Gymnetron hispidum* Brullé an *Linaria vulgaris*. Sdml., Persö 27/8 1967. — Phot. Verf.

besöktes Persö i Trosa skärgård. På stranden växte *Linaria vulgaris* på flera ställen. Nästan varje planta hade egendomliga kålrabbiliknande galler på stammarna (fig. 3). På vissa plantor observerades över tio galler av växlande storlek, vissa större än hasselnötter. Några galler insamlades och förvarades i plastpåsar, då jag misstänkte att det rörde sig om angrepp av den i södra Danmark funna *Gymnetron hispidum* eller den i södra Sverige funna *Mecinus heydeni* Wench. Den sistnämnda arten skall dock bilda svaga stängelgaller på *L. vulgaris*, därför blev den första arten starkast misstänkt. I augusti öppnades de första gallerna och visade sig innehålla puppor och nykläckta imagines av *G. hispidum*. Vissa galler innehöll upp till tolv individer. Stig Lundberg, som besökte lokalen den 27/8 1967, iakttog då kläckhål på en del av årets galler. Av honom insamlade galler innehöll även imagines, som gnagde sig ut först sedan de, efter några månaders förvaring ute i kyla, togs in i rumsvärme igen. LENGERKEN (1941, p. 125) avbildar galler orsakade av arten. Värdväxten var här *Linaria reflexa* och gallerna på denna bild har en mera långsträckt form än de som jag iakttog. Ovan nämnda författare uppger att imagines övervintrar i gallerna, vilket även, åtminstone i en del fall, skulle hända här. Gallerna blir starkt förvedade och eftersom de till största delen är luftfyllda, skulle en passiv spridning av galler med vattnets

hjälp lätt kunna hända, då *L. vulgaris* många gånger växer på stränder nära vattenytan. Gallerna blir mot hösten vackert röda och lätt iakttagbara. Liknande gallar är enligt muntligt meddelande från amanuens Birgitta Karlung vid Botaniska inst. även observerade på andra lokaler i närheten.

Zusammenfassung

Der Verfasser hat Puppen von *Lepyrus arcticus* Payk. am Wurzelhals von *Salix lapponum* gefunden. Leere Larvengänge wurden an Wurzeln beobachtet. Als neu für Schweden wurden *Ceutorrhynchus hampei* Bris. und *C. ignitus* Germ. auf *Berteroa incana* und *Gymnetron hispidum* Brullé auf *Linaria vulgaris* gefunden.

Citerad litteratur

- BRUNDIN, L., 1934: Die Coleopteren des Torneträskgebietes. — Lund.
HANSEN, V., 1964: Fortegnelse over Danmarks biller (Coleoptera). — Ent. medd. 23.
LENGERKEN, H. v., 1941: Von Käfern erzeugte Pflanzengallen. — Ent. Bl. 37.
SCHERF, H., 1964: Die Entwicklungsstadien der mitteleuropäischen Curculioniden. — Abh. senckenb. naturf. Ges. 506.